

ÚJ KÖNYVEK

Arbitrando et curriculum bene deligendo Ünnepi kötet Horváth Éva 70. születésnapja alkalmából

Szerkesztette: Burián László – Szabó Sarolta

Budapest, Pázmány Press, 2014. 246 oldal

Horváth Éva életútja éppen olyan tartalmas és változatos, mint a köszöntésére íródott tanulmánykötet. 1944-ben született Zalaegerszegen, tanulmányait az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán végezte. Ezt követően egy külkereskedelmi vállalatnál helyezkedett el jogi előadóként, majd külkereskedelmi jogtanácsosként. Oktatói tevékenységét 1982-ben kezdte a Külkereskedelmi Főiskola tanáraként. Ezután jelentek meg első cikkei, tankönyve, választottbíráskodással foglalkozó átfogó monográfiái. 1989-től a Magyar Gazdasági Kamara jogi főosztályvezetője, majd a szervezet részeként működő Választottbíróság önállósulásával az intézmény ügyvezetője, később elnöke. Az intézmény élén a választottbíráskodás fejlődését meghatározó közel húsz évet töltött. Részt vett az 1994. évi LXXI. törvény kidolgozásában, mely máig tartó hatállyal határozza meg a választottbíráskodás szabályait. 1999-től docensként, majd címzetes egyetemi tanárként oktat a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán, bevezetve az újdonságnak számító nemzetközi választottbíráskodás tantárgyát. Mind vendég-professzorként, mind választottbíróként tevékenykedett külföldön, képviselte hazánkat az ICC Nemzetközi Választottbírósági Bizottságában. A háromnyelvű ünnepi kötet, mely két köszöntőt, egy életrajzot és tizenhét tanulmányt tartalmaz, méltó tisztelgés e kiemelkedő életpálya előtt.

Martonyi János és *Várady Tibor* köszöntőikben az Ünnepelttel közös emlékeiket felelegetve idézik fel annak kiemelkedő szakmai eredményeit, beszélnek személyiségéről, hatásáról a jogtudomány s kiemelten a választottbíráskodás magyarországi fejlődése terén. Ezt követően olvashatjuk *Horváth Éva* életrajzát és szemezgethetünk válogatott publikációs listájából.

A tanulmányok sorát *Burai-Kovács János* az Ünnepeelt pályájához illő *Aktuális problémák és gondolatok a választottbíráskodás körében választottbírói szemmel* című írása nyitja. A szerző a joggyakorlatban fennálló problémás kérdéseket mutatja be, s vezet rá a konfliktusok feloldásának lehetséges módjaira. Olvashatunk a választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. törvény (Vbtv.) visszaható hatályának tilalmából fakadó, gyakorlatban felmerülő visszásságokról, a nemzeti vagyoni körébe tartozó, külföldi beruházásokat érintő jogviták kollíziós és joghatósági szabályairól. Megtudhatjuk, hogy tisztességtelen-e jelen szabályozási környezetben a választottbírói kikötés fogyasztói szerződésekben való megjelenése, valamint belepillanthatunk a közbeszerzési irányelv és a magyar közbeszerzési törvény rendelkezései által okozott gyakorlati nehézségek világába. Ötödik kérdésként felvetett választottbírói „gerilla akciók” témája átvezet minket *Siegfried H. Elsing* düsseldorfi professzor *Kreative Prozessstrategien in Schiedsverfahren* címet viselő írásához, amelyben a választottbírói eljárásban felmerülő pertaktikák legújabb megjelenési formáiról olvashatunk. Bevezetőjében a professzor kiemeli az eljárás megkülönböztető jellemzőit, felhívja a figyelmet a felek autonómiájának meghatározó elvére, az eljárás rendes bírósági eljáráshoz képest szabad és rugalmas jellegére. Ezt követően ismerhetjük meg a többek között ebből is adódó gyakorlati problémákat (okként említi még a nemzetközi elemről adódó terminológiai sokféleségek, valamint az eljárás népszerűsége miatt egyre növekvő pertárgy értéket); az alperesek „gerillamódszereit” az eljárás szabotálása érdekében. A szerző csoportosítva mutatja be az egyes stratégiákat a jogos érdek köntösébe bújtatott késleltető, akadályozó cselekmények esetkörétől (pl. bíró pártatlanságának visszaélészerű megkérdőjelezése) egészen az eljárási szabályokat nyíltan sértő (határidők be nem tartása, eljárási költségek meg nem fizetése) cselekményekig. A választottbírói „szembeni” módszereket követően mutatja be a másik féllel szemben alkalmazott, esetenként jogsértő (mint zsarolás, tanúk megfélemlítése) technikákat. A példákkal illusztrált tényállások ismertetése után tanácsokat is kapunk az obstruktív intézkedések kezelését illetően, valamint lehetséges megoldási irányként olvashatunk az etikai kódex szabályozásáról.

El nem távolodva a kötet központi témakörétől – a választottbíráskodás intézményétől – a tanulmányok sorában izgalmas színfolt *Kecskés László* recenziója *Dr. Horváth Éva* Nemzetközi választottbíráskodás című könyvéről. A szerző az Ünnepeeltől „megörökölt” választottbírói elnöki posztról köszönti elődjét, bemutatva pályájának kiemelkedő pontjait, s az elemzett könyv születésének körülményeit, szerkezetét, annak legkiválóbb újításait.

Kollíziós jogi köszöntő tanulmányt olvashatunk *Burián László* tollából, aki *Gondolatok az uniós nemzetközi magánjog általános szabályai megalkotásának lehetőségéről és szükségességéről* című írásában foglalkozik egy általános kérdéseket szabályozó európai uniós kollíziós nemzetközi magánjogi kódex megalkotásának kérdéséről. Bevezetesként bemutatásra kerül a felgyorsuló uniós jogalkotási folyamat, annak új tendenciái, valamint az eddig egységesített területeket összefogni képes általános szabályokat lefektető kódex gondolata. A nemzeti jogok összeütközéséből fakadó problémákat enyhíteni képes általános részi szabályozás megvalósításáról gondolkozva azonban egy sor gyakorlati nehézséggel találjuk szembe magunkat – kezdve a szabályozandó jogintézmények körének meghatározásával, valamint azok jogonként eltérő tartalmával. A szerző intézményenként részletesen vizsgálja a meglévő uniós rendeletek hatását a tagállamok általános részi szabályaira, kitérve többek között a vissza- és továbbutalásra, a csalárd kapcsolásra, az előkérdésre, a közrendi záradékra, valamint az adaptáció „kivételes” esetére. Az intézmények vizsgálatát követően körvonalazódik előttünk egy lehetséges ‘Róma 0’ rendelet jövőbeni képe.

A nemzetközi magánjog általános részi intézményeinél maradva lapozzuk fel *Vékás Lajos A közrend sérelme a választottbírói ítéletek esetében* címen íródott munkáját! E jelentős és aktuális problémakör elemzése az intézmény általános bemutatásával kezdődik, amelyet követően kitér a kategória történetének ismertetésére, értelmezésére és fogalmi határaitra, majd a legújabb európai bírósági gyakorlatot vizsgálva feltárja előttünk az alakulóban lévő sajátos uniós közrend fogalom elemeit. A tanulmány második részében a Vbtv. és a közrend kapcsolata kerül ismertetésre, rámutatva a „belföldi” közrend visszas helyzetére a bírói gyakorlatban.

Erdős Éva A káros adóverseny elméleti és gyakorlati kérdései az uniós adójogban című írásával világítja meg az európai adóharmonizáció legújabb tendenciáit. Az első, elméleti részben a szerző megismerteti velünk az adóverseny fogalmát, meghúzva a határt az ‘adóverseny’ és a ‘káros adóverseny’ között. Ennek körében bepillantást nyerhetünk az adókedvezmények, az intézményes állami beavatkozás hatására egy ország gazdaságában, az adóverseny leggyakoribb formáiba s ennek legjelentősebb faktoraiba. Kitér egy sajátos szabályozási eszköz, az Európai Unió 1997-es üzleti magatartási kódexének leírására, valamint az uniós káros adóverseny felszámolása érdekében hozott egyéb eszközeire is. Az elméletben elemzett problémakörrel átfogó képet kapunk a tanulmány második, gyakorlatot bemutató – off-shore szabályozást kiemelő – része által.

Az üzleti élet iránt érdeklődő Olvasó figyelmébe különösen ajánlott *Papp Tekla* nem kalkulálható gazdasági kockázatokkal foglalkozó *Economic/Business Risk*

and Modification of Contracts by the Court from Comparative Aspect című írásának olvasása. Az egyik félnél indokolatlan többlettheherként felmerülő, előre nem látható gazdasági események okozta aránytalanságok szabályozását több nézőpontból ismerhetjük meg: a magyar alkotmánybíróság gyakorlatából kiindulva, a polgári törvénykönyv rendelkezésein át jutunk el az egyensúlytalanság-kezelés külföldi mintáihoz – végül megismerve az unió vonatkozó elveit, ajánlásait. Érdekessége a tanulmánynak, hogy részletesen foglalkozik olyan angolszász megoldásokkal, mint a „meghiúsulás” és a „nehézség” intézménye.

A választottbíráskodás tágabb témaköréhez visszatérve olvashatjuk *Wallacher Lajos A választottbírói kikötés tisztességtelensége a fogyasztói szerződésekben* címmel írt tanulmányát. Kiindulópontként szolgál a Polgári Törvénykönyvbe (Ptk.) azóta beépült 3/2013. polgári jogegységi határozat, mely a választottbírói kikötésének egyes módjait tisztességtelenségtelennek mondja ki fogyasztói szerződések esetén. A határozatot elemezve bontakozik ki előttünk annak igazi tartalma a magyar joggyakorlatra vonatkoztatva, majd a tisztességtelenség komplex megítélése az uniós jogban, végül az Európai Bíróság gyakorlatában. A fogyasztó védelmét megkövetelő szabályozásból megismerhetjük a választottbíráskodás intézményének speciális jellemzőit, pontosabban, hogy milyen hátrányok érhetik a fogyasztók megkülönböztetett kategóriáját az eljárás során (pl. költségkedvezmény lehetőségének hiánya, választottbírói székhelyére történő utazás fogyasztó által viselt költsége). Az Olvasó végül megtudhatja, hogy mi a teendője a magyar választottbírói eljárásnak abban az esetben, ha az előtte folyó eljárásban felmerül a fogyasztói szerződés tisztességtelensége.

A tanítvány személyes „köszöntő köszönetét” olvashatjuk *Szabó Sarolta A WTO vitarendezési mechanizmusa: a banánháború és annak következményei* címet viselő írásához érve, melyben felelevenedik előttünk az Ünnepelet rendkívüli személyisége, oktatói tevékenységének inspiráló hatása. A rövid alapvetés a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) működését és szerepét mutatja be, felvillantva a banánháború elhúzódó vitasorozatát. A szervezetet érintő legújabb folyamatok ismertetése után részletes bemutatásra kerül annak kereskedelmi vitarendezési mechanizmusa. Az alapul szolgáló megállapodások mellett megismerjük a releváns szervezeti egységeket, a vitarendezési rendszer legjelentősebb szereplőit, valamint szemezgethetünk a legfrissebb eljárási statisztikákból. Az ezt követő részben részletes leírását olvashatjuk a vitarendezési eljárás gyengeségeit példaszerűen illusztráló banánháború lefolyásának, majd külön fejezetben találkozunk a háború „ártatlan mellékszereplőit” érő veszteségekkel és azok kezelési módjával. Az esetekkel tűzdelt, dinamikus írás végszójához érve feltárul előttünk az Európai Unió joga és a WTO közti konfliktu-

sos viszony, valamint az eltolódó globális gazdasági egyensúly okozta változások jogrendszereket érintő hatásai.

Hasonlóan hangulatos „beszélgetésbe” csöppenünk bele *Harmathy Attila*, professor emeritus *Kártérítési kérdések a nemzetközi választottbíróági gyakorlatban* című tanulmányát olvasva. Az időben visszaugorva a rendszerváltozás korában találjuk magunkat – a szerző az Ünnepelttel közösen szerkesztett Friss hírek a nemzetközi kereskedelmi jog világából című folyóirat megjelenése négy évének időszakába invitál minket, s kilenc esetet bemutatva tér vissza a folyóiratban is feldolgozott kártérítés kérdésköréhez. Az esetek a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara választottbíróóságának gyakorlatát mutatják be, s olyan ügyeket érintenek, mint a különböző valutákban felmerült károk átszámításának esete, a szerződésszegés és a bekövetkezett kár közötti okozati összefüggés, az elmaradt haszon megállapításának nehézségei és a hírnévsérelem alapján kiszabott nem vagyoni kártérítés kérdésköre.

A kötet egyik különlegessége *Fekete Balázs Érdemes-e egy jogásznak irodalmat olvasnia? – J. H. Wigmore emlékére* címet viselő írása. A jogi oktatás legújabb tendenciáira, avagy annak gyakorlati jellege erősödésére világít rá, és felvet egy alternatív utat: a humán műveltségen alapuló képzés meghonosítását. A 19. századi amerikai jogtudomány nagy egyéniségét, *John H. Wigmore-t* hívja segítségül a jogász mint a „nemzet írástudója” képének bemutatására – értve ez alatt egy olyan szakembert, akinek elmélyült ismeretei vannak a tételes jogi tudás mellett a retorika, a líra területén. *Wigmore* jogászképével szemben jelenik meg *Christopher Columbus Langdell* megközelítése, aki a jog és irodalom közti klasszikus kapcsolatot feloldva a jog zárt, tudományos jellegű megközelítését szorgalmazta. A nézetek ismertetése után a szerző bemutatja *Wigmore* életét és gondolkodásmódját, kitérve az általa összeállított négyszáz tételes olvasmánylista elemzésére s arra, hogy mi mindent jelenthet ez nekünk a 21. század elején.

Sárközy Tamás a polgári jog területére kalauzol minket *Vázlatos értékelés az új Ptk.-ról* című munkájával. A nyolc részből álló írás első fejezeteiben foglalkozik a Ptk. szerkezetének bemutatásával, a hatályba lépés körülményeivel, s külön kiemeli a törvénykönyv időszerűségének egyes szempontjait. Elemzésre kerül a kodifikáció menete, a törvény és a politika viszonya, végül az Alaptörvény és a Ptk. társadalomképének összehasonlítása – kitérve bizonyos „ultraliberális” polgári jogi rendelkezések és az állami jelenlétet szigorító alkotmányjogi normák közti anomáliára. Könyvenként bontva táblázatos viszonyítását találjuk meg a régi és az új Ptk. egyes szabályozási köreinek, utóbb kiemelve a legalapvetőbb változásokat. A tanulmányból megtudhatjuk, hogy az új törvénykönyv megalkotása által a hatályos törvények

42 százaléka „mozdult meg”, s a szerző az így generált törvényalkotási kényszert tekinti a törvénykönyv által okozott legjelentősebb problémának.

Az új Ptk. szabályainál maradva vizsgáljuk meg *Csehi Zoltán Általános meghatalmazás és a nemzetközi magánjog* címet viselő írását, mely a törvénykönyv által bevezetett újdonság, az általános meghatalmazás intézményével foglalkozik. A bevezető részben a képviselő fogalmát, rendszertani elhelyezését találjuk meg; ezt követően a tanulmány két fő része következik: az általános meghatalmazás, majd a nemzetközi magánjogi kérdések elemzése. Kiindulópont az ügyek meghatározatlan körére szóló általános meghatalmazás, melynek lényege, hogy az olyan jövőbeli történések esetére is eljárási alapot ad a meghatalmazottnak, melyre annak kiállításakor a meghatalmazó még nem gondolhatott. Az írás kiemeli az intézmény veszélyeit, az abban rejlő bizonytalansági tényező okozta, képviselőre telepített kockázatokat. Esetek részletes leírásával ismerteti a Kúria vonatkozó gyakorlatát, kritizálja az általa érvényre juttatott kettősakarati-elméletet, mely a szerző álláspontja szerint a jogintézmény lényegével ellentétes eredményre vezet. A második részben a meghatalmazás kollíziós jogi szabályai gyakorlati példákkal tarkítottan kerülnek bemutatásra, kitérve a Róma I. rendelet, a Hágai Agency Egyezmény, valamint a német, a svájci és a lengyel jog megoldásaira.

Az ex ante jogi kontrollról értekezik *Harsági Viktória Megelőző védelem – a közjegyző okiratszerkesztő tevékenysége* című írásában. A bevezető kiemeli az okiratok rendkívüli jelentőségét a jogbiztonság erősítése területén, azok vitameelőző és bíróságokat tehermentesítő funkcióját, mely ugyanakkor teret biztosít a felek akarati szabadsága kifejeződésének. Ezt követően kerül bemutatásra a közjegyző eljárása, a „perelhárító célú” okirat kiállítójának személyében és jogállásában rejlő garanciák rendszere, felvázolva a különbséget az ügyvéd, a bíró és a közjegyző okiratszerkesztő tevékenysége között. A biztosítékok szisztémája két elv szerint tagolva kerül ismertetésre: az okirat anyagi érvényességének létrejöttét célzó, valamint az okirat manipulálásának megakadályozását szolgáló szabályok alapján. A közokiratok bizonyításban betöltött szerepének részletes leírása után ismerjük meg a közjegyzői okirat egyéni jellegzetességeit. A nemzetközi hatásokkal foglalkozó második nagy kérdéskör foglalkozik a külföldön végzett okiratszerkesztés lehetőségével, valamint a belföldön kiállított okiratok külföldi joghatásaival, idézve az Európai Bíróság vonatkozó esetjogát.

Az okiratok elismerése és végrehajtásának témaköre átvezet minket *Raffai Katalin A New York-i Konvenció alkalmazásának egyes kérdései a magyar joggyakorlatban* címet viselő tanulmányához. Az 1958-as New York-i konvenciót a külföldi választottbírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 1962. évi 25. törvényerejű rendelet ültette be jogrendünkbe. Magyarország több mint ötven éve

része az egyezménynek, és – melyben az Ünnepeletnek kiemelt szerepe van – a rendszerváltozás óta kialakult a választottbíráskodással összefüggő joggyakorlat is. Ennek ellenére komoly hiányosságok merülnek fel mind bizonyos alapfogalmak, mind az egyezményhez tett fenntartások terén. A szerző tanulmányában ezeket példákkal, bírósági állásfoglalásokkal illusztrálva részletesen elemzi, kitérve a – *Vékás Lajos* tanulmányából már ismerős – közreaddal összefüggő visszasságokra is.

Szabó Marcel a környezeti kár intézményével kapcsolatos, *Environmental Insurance in the Interest of Preventing Environmental Damage* címet viselő írásával színesíti a tanulmányok láncolatát. Az öt fejezetre osztott munka első négy része az Alaptörvény P) cikkéből kiindulva, majd az egyes jogági szabályokon végighaladva mutatja be a környezeti károkozással szembeni védelem jogszabályi kereteit és hiányosságait. Olvashatunk a régi Ptk., annak 2008-as módosításának tervezete, valamint az új Ptk. vonatkozó szabályairól; a közigazgatási jog tipikus védelmi eszköze – a határértékek megállapításáról, s természetesen a természetvédelemről szóló 1996. évi LIII. törvény kártérítési szabályairól. A polgári jogi objektív védelem mellett bemutatásra kerül a tényállás büntetőjogi szabályozása, a szervezetek büntethetőségének aktuális kérdése. Az ötödik részben megismerhetjük a környezeti károkozás elleni harc új elemeit: az előre nem látható károk kiküszöbölésére szolgáló környezeti felelősségbiztosítást és a nagy katasztrófák esetére megfelelő pénzügyi hátteret nyújtó környezeti biztosíték intézményét.

Visszatérve a kötet vezérfonalához – a választottbíráskodás intézményéhez, olvashatjuk a személyes hangvétellő, *Zusammenarbeit der Wirtschaftskammer Österreich mit der Ungarischen Wirtschaftskammer auf dem Gebiet der Handelsschiedsgerichtsbarkeit* címet viselő tanulmányt *Werner Melis*, az Osztrák Gazdasági Kamara Nemzetközi Választottbíráóságának tiszteletbeli elnöke tollából. Az írás a kereskedelmi választottbíráskodás történetét mutatja be magyar–osztrák viszonylatban, külön kiemelve *Horváth Éva* személyét és jelentőségét, valamint a szerző és az Ünnepelet közös emlékeit az Osztrák Gazdasági Kamara és a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara melletti választottbíráóságok felállításának meghatározó időszakában.

A jogtudomány különböző területeinek aktuális problémáit feldolgozó, az Ünnepelethez hasonlóan sokszínű kötet mind a választottbíráskodás területén tevékenykedő, mind az az iránt érdeklődő közönség számára maradandó élményt nyújt.

Vadász Vanda

Vadász Vanda, doktoranda, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Budapest. E-mail cím: vanda.vadasz@gmail.com